

ความสัมพันธ์ระหว่าง genotype และ phenotype ของ hemoglobin E/ β -thalassemia
ในกลุ่มประชากรที่มาจากชุมชน ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง Genotype and
phenotypic relationship in a community-based population of hemoglobin
E/ β -thalassemia in the Lower Northern Thailand

สวัญญาพร เจริญภูมิ^๑, ปริศนา เจริญพร^๑, ปวันรัตน์ สนวนุ่ม^๑, มณฑิรา จันทร์อิน^๑, เอกอมร เทพพรหม^๑,
รวีสุต เตียววิเศษ^๑, พิระพล วงษ์^{๑*}, วรรณธิดา จันทร์ตา^๒, วรางคณา คุณบุตร^๑

^๑หน่วยวิจัยธาลัสซีเมีย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

^๒สาขาชีวเคมี คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

*Corresponding author E-mail:peerapown@nu.ac.th

บทคัดย่อ

Hemoglobin (Hb) E/ β -thalassemia เป็นโรคธาลัสซีเมียที่พบมากที่สุดในประเทศไทย ลักษณะ phenotype ของโรคมีความหลากหลาย แม้กระทั่ง genotype ชนิดเดียวกันอาจมีความรุนแรงทางคลินิกแตกต่างกันการศึกษา HbE/ β -thalassemia ในงานวิจัยมีความยากลำบากในการคัดเลือกกลุ่มประชากร เพื่อให้เป็นตัวแทนของประชากร HbE/ β -thalassemia ทั้งหมด การศึกษาส่วนใหญ่ศึกษากลุ่มประชากรที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลซึ่งมีความรุนแรงของโรคมากกว่ากลุ่มประชากร HbE/ β -thalassemia ที่แท้จริง

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา genotype และ phenotype ของผู้ที่เป็น HbE/ β -thalassemia ที่สามารถมีบุตรได้ ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรที่มาจากชุมชน และไม่ผ่านการเจาะจงคัดเลือก (unselected population) ในงานวิจัย

วิธีวิจัย รวบรวมตัวอย่างเลือดและข้อมูลระดับ Hb รวมทั้ง Hb analysis ของหญิงตั้งครรภ์หรือสามีที่ได้รับการวินิจฉัย HbE/ β -thalassemia จากตัวอย่างเลือดในเขตภาคเหนือตอนล่างที่ส่งตรวจที่หน่วยวิจัยธาลัสซีเมีย โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร ระหว่าง กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗-ตุลาคม ๒๕๕๙ นำมาตรวจชนิดของ β -globin mutation ด้วยวิธี real time-PCR with high resolution melting analysis ตรวจวิเคราะห์ α (SEA, THAI deletion) ด้วยวิธี real time-PCR และ α ₊ (๓.๗ kb, ๔.๒ kb deletion) ด้วยวิธี conventional gap PCR เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้ตามความรุนแรงของโรค

ผลการวิจัย จากประชากรหญิงตั้งครรภ์และสามีที่ส่งตรวจเพื่อกำหนดคู่เสี่ยงของโรคธาลัสซีเมียชนิดรุนแรงทั้งสิ้น ๖,๑๗๕ คู่ พบผู้ที่เป็น HbE/ β -thalassemia ทั้งหมด ๔๑ ราย เพศหญิง ๒๕ ราย ในจำนวนนี้มีข้อมูลระดับ Hb ทั้งสิ้น ๒๙ ราย แบ่งความรุนแรงของโรคโดยใช้ระดับ Hb ที่ ≤ ๘.๐ g/dL จะได้กลุ่ม HbE/ β -thalassemia ที่มีความรุนแรง (Hb ≤ ๘.๐ g/dL) ๑๖ ราย ในจำนวนนี้มี ๓ ราย ต้องรับเลือด จากตัวอย่าง ทั้ง ๒๙ ราย พบ genotype ของ β ₊mutation ร่วมกับ Hb E ทั้งสิ้น ๕ ราย ทั้งหมดอยู่ในกลุ่มที่ไม่รุนแรง ในจำนวนผู้ที่มี β _๐mutation ร่วมกับ Hb E ที่เหลือ ๒๔ ราย พบ α _๐(SEAdeletion) ร่วม ๓ ราย ทั้งหมดอยู่ในกลุ่มที่ไม่รุนแรง และ α ₊ ร่วม ๖ ราย อยู่ในกลุ่มที่รุนแรง ๒ ราย และกลุ่มที่ไม่รุนแรง ๔ ราย จากการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่ากลุ่มที่ไม่รุนแรงมีส่วนของ β ₊mutation และ α _๐ ร่วมมากกว่ากลุ่มที่รุนแรงอย่างมีนัยสำคัญ (P= ๐.๐๑๑, ๐.๐๒๘, ตามลำดับ)

สรุป จากการศึกษาลักษณะ **genotype** และ **phenotype** ของ HbE/**β**-thalassemia ในกลุ่มประชากรที่มาจากชุมชนพบสัดส่วนของตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ ๔๕) ที่มี Hb > ๘.๐ g/dL โดยไม่ต้องรับเลือดชนิดของ **β**-globin mutation และ **α๐** co-inheritance เป็น genetic modifier ที่สำคัญในการลดความรุนแรงของโรค นับเป็นอีกมุมมองที่สำคัญในการศึกษา HbE/**β**-thalassemia